

HET PLANOLOGISCHE MOMENT

Planologie is een wetenschap die het heden aan de toekomst verbindt. Dat type kennis hebben we nu hard nodig. Nederland gaat ingrijpend veranderen. Om klimaatverandering te beperken moeten we van kolen, olie en gas naar hernieuwbare energie. Nu is het aandeel hernieuwbare energie zo'n 6%. Nog een percentage: in 2050 moeten we 95% minder CO2 uitstoten. Dat betekent anders eten, anders reizen en onze huizen anders verwarmen. Bovendien moeten we nadenken over een nieuwe (economische) toekomst voor het landelijk gebied nu schaalvergroting geen oplossing meer biedt voor de intensieve landbouw. Alsof dat nog niet genoeg is hebben we ook dringend behoefte aan een visie op de nieuwe sociale ongelijkheid: de sociale uitsortering naar wijk; tussen (binnen)stad en regio; en tussen 'het Westen en overig Nederland', zoals dat eens pregnant werd benoemd. Dit zijn zeer grote opgaven. Sommigen menen wellicht dat planologie niet perse aan de lat staat.

Planologie is gewoon een beetje de processen begeleiden. Zorgen dat de zaak ruimtelijk niet in het honderd loopt. Wie stelt dat de planoloog geen te grote broek moet aantrekken stelt direct de meerwaarde van het vak ter discussie.

Ik heb planologie hoger zitten. Voor mij is planologie de som van 'articulatie' en 'coördinatie'. Hierbij

is 'coördinatie' het zoeken naar een optimum tussen allerlei ruimtelijke wensen en programma's. De diepe betekenis van de planologie is om die afstemming plaats te laten vinden op basis van 'articulatie': onderzoekend ontwerp op mogelijke, nog ongedachte combinaties of indelingen. Statistiek combineren met ruimtelijke schetsen, participatie benutten voor het zien van nieuwe combinaties. Planologie als het scheppen van nieuwe 'mogelijke werelden' zoals Hans van der Cammen het zo mooi zei.

Eerst moet de planologie uit haar winterslaap worden gewekt. De planologie is intellectueel opgegeten door de bestuurskundige tijdgers met hun nadruk op proces, proces, proces. Ontwerpstudies, ateliers en biënnales worden op afstand getolereerd als onbegrepen artefact uit het verleden. Alles draait nu om 'network governance'. Maar het kwalijke is dat we ons steeds meer verlaten op de netwerken bestaande uit de mensen die eenzelfde taal, en wellicht ook wel dezelfde waarden delen. En daarmee gaan we het niet redden.

Zie hier de paradox: de overheid erkent nu de grote opgaven van deze tijd maar durft tegelijkertijd haar comfortzone niet te verlaten. Dus ondertekenen we steeds meer 'deals' en heffen we het glas op steeds weer nieuwe 'akkoorden' tussen immer stralende bestuurders. Mijn voorspelling: er treden overal pijnlijke knelpunten op en overal ontstaat vertraging en frustratie. En sommige van de grootste vragen worden vakkundig van de agenda

gehouden: de toekomst van de (intensieve) landbouw in Nederland, wat te doen met het wegzinkende veenweide gebied, en bovenal, durven we echt een onderscheid te maken tussen waarom we CO2 produceren? Ofwel: durven we onderscheid te gaan maken in 'who-is-using-what-flows-where-to-do-what', zoals planner Stephanie Pincetl al jarenlang bepleit?

In feite is dit het planologisch moment. Nadenken over onze normatieve uitgangspunten, onze waarden. Praten, studeren, ontwikkelen. Gebruik de kaart om aan te geven waar wat het beste past; maak ontwerpsschetsen voor nieuwe gemengde 'Wijken van de Toekomst', met andere woonmilieus. Start met bouwen opdat mensen zien dat er plannen zijn om hun wereld te verbeteren. Laat zien dat er wat te kiezen valt. We zullen de participatie opnieuw moeten uitvinden. En dat betekent niet: eerst bestuurlijk een akkoord bepalen en het dan de mensen gaan uitleggen.

Ruimtelijk ontwerp kan de samenleving lucht bieden. 'Ja, als het zo zou kunnen, dan wil ik het ook wel!' 'In dit plan is echt rekening gehouden met onze wensen!' Dat zijn de zinnen die de professionele planologen en ruimtelijk ontwerpers moeten zien op te roepen. Laten zien dat de toekomst een verbetering kan zijn.

Mensen worden niet overtuigd door feiten; ze worden verleid door perspectief

Mensen worden niet overtuigd door feiten; ze worden verleid door perspectief. Wat we nodig hebben is een nieuwe, veel intensievere, samenwerking tussen de wereld van onderzoek, onderwijs en ontwerp, de wereld van beleid en bestuur, en de maatschappelijke stakeholders. Op basis van een erkenning van de buitengewone opgaven waarvoor wij nu staan. Door je te schikken en mee te doen aan het grote papier schuiven zijn we mede verantwoordelijk voor dit vacuüm van ideeën voor een betere toekomst.

Dit is een pleidooi voor een nieuwe planologie. Zet de toekomst op de kaart, maak de toekomst beleefbaar, voelbaar. Een experiment voor zo'n planologie staat straks als 'Places of Hope' acht maanden lang opgesteld in de zalen van het voormalig Fries Museum aan de Turfmarkt van Leeuwarden. Planologie als onderdeel van Leeuwarden/Friesland Culturele Hoofdstad van Europa. Ik nodig u graag uit voor een discussie over dit planologisch moment!

Maarten Hajer (m.a.hajer@uu.nl) is als hoogleraar verbonden aan de faculteit Geosciences van de Universiteit Utrecht en is directeur van de Urban Futures Studio. Samen met Michiel van Iersel is hij curator van 'Places of Hope', zie www.placesofhope.nl.